

60 | 212
aukcio | t e t e l

RÉTI ISTVÁN (1872-1945)

Anyja gyermekekkel, 1907

Hátoldalon:
*Csikós Antónia festőművész
és testvére portréjával, 1909 után*

Olaj, vászon, 85,5x101 cm,
Hátoldalon: 101x85,5 cm
Jelezve jobbra lent: Réti
Jelezve hátoldalon jobbra lent: Réti

Kezdő ár: 900 000 Ft / 2 769 EUR
Becsérték: 1 500 000 – 2 500 000 Ft
Estimated value: 4 615 – 7 692 EUR

PROVENIENCIA:

■ A MissionArt Galéria 2005-ös igazolása szerint a mű egy erdélyi privát gyűjteményből származik. A galéria a képet 1995 körül vásárolta meg.

1. Csikós Antónia férjével, a szintén festőművész Kriszán Jánossal

Réti 1906 elején a Fraknói-díjjal¹ érkezett Rómába, majd ott tartózkodását még egy évvel meghosszabbította. A város hangulata elragadta és az intenzív élmények hatására számos változás vette kezdetét a művészetében, amelyek képeit viszont alig ismerjük. **Az Anya gyermekeivel 1907-ből feltehetően ezek közül való ritkaság.** Ennek a kompozíciónak az előzményeire utalhat Aradi Nóra, amikor az 1906 – 1907-es Római vázlatkönyvében található rajzokat említi, egy háromalakos csoportképhez, a Prihradny családról, anyáról, és két gyermekéről.²

Annak ellenére, hogy az intellektuális Réti sem mint egyetemi tanár, sem mint festő – a pusztá látványfestészetet nem tartotta sokra, – ebben az időszakban nyitottabbá, festőibbé vált, és az emberalakok érzékeny megformálásán túl, az impresszionisták problémái, az enteriőrökbe „betörő napfényben” előttűnő színek, dísz tárgyak is megjelennek a munkáin.

Pl. *Szobabelső (1908)*. Az elemzett háromalakos kompozíció a képkivágás beszűkül, a képtér kivilágosodik, de a napfény szerepe már lecsökken. A nyitott ajtón át pedig a néző betekintést nyer a belső szobába, ami éppen azt a bensőségességet sugározza, amit olyan gyakran emlegetnek az elemzők; és amit Réti legelső nyilvánosságra – és vásárlással máig a Szépmű-

vészeti Múzeum tulajdonába – került korai festményén, a borongós éjszakai hangulatú, *Bohéme karácsonyán (1893)* már megfigyelhetünk.

„*Réti ecsetje nem volt szapora, s néha egyképén, évenként át dolgozott.*” Festményei – írja Lyka Károly³ „*a cselekvéstelen lét képei, bensőséges élmények, az otthon meghitt levegője.*” Korai művein, „*a rajz csak lappangva él, a formák rendje a clair-obscur finom leple alatt sorakozik, erős megvilágításnak, ellentét hatásnak nyoma sincs, a szín elemének sem jut szerep nyugalom minden, és mégis csupa élet.*” Korábbi példák, ahol érzelmmel telített, „homályba burkolózó” kompozíciókon anyját és nővérét jelenítette meg, az *Öregasszonyok (1900)*, amit a Szépművészeti Múzeum megvásárolt a Szalon kiállításáról, és az *Édesanyám arcképe (1990/1902)*, amit két éven át festett, vagy a *Kenyérsezelés (1906)*.

Noha az *Anya gyermekeivel* könnyed, érzelmektől mentes, elegáns zsánerképnek tűnik, mégis észrevehetjük, hogy a kép szikár dekorativitása, hivalkodástól mentes, finoman tartózkodó hangulata hitelesen adja vissza a békés családi idillt, az otthon nyugalomát megteremtő anyával a középpontban, ahogy a hűg a macskával játszik, a nagyobb lány a leckéjét magyarázó anyjára figyel. Az egész kompozíció harmonikus, a Rétitől megszokott teátrálisságtól mentes, hűvös melankóliába burkolt.

A képtér szűkítése, a zártabb elrendezés, a körvonalakkal összefogott monokróm színtoltok, Thorma János „nagybányai neós” festésmódját, Ferenczy Károly, és Puvis de Chavannes hatását is egyszerre mutatják, ugyanúgy, ahogy az ebből az időszakból való, a Herrer Cézárnét ábrázoló, szecessziós jellegű, álló portré (1910).

A nyitott ajtó egy belső szobába enged betekintést, ahol a festő múltbeli „homálya” rekedt

bent, de ellenpontjaként a jelenetet környező részletek, a csíkos szőnyeg, és egyéb odavetett, nagymintás textíliák, mint a párizsi iskola védjegyei, nagyvonalú festésmódjukkal, és a friss színeikkel már a posztimpresszionizmus felé mutatnak. A kép a pszichologizáló romantikus művész, és a fejlődésre törekvő modern festő belső vívódásának a terméke, éppen az átmeneti időszak kellős közepéről. Valószínűleg a művész maga lehetett az oka annak, hogy a rendkívül érdekes kétoldalas kép sokáig nem került elő.

Rétitől számos portrét ismerünk, amelyeket csak tanulmányoknak szánt, vagy nem fejezett be. A *Kettős portré* feltehetően egy ilyen mű. Korábban készülhetett, mint az *Anya gyermekeivel*, amit ennek hátoldalára később festhetett rá, az említett római vázlatkönyv alapján. **Csikós Antónia, az előtérben ülő fiatal nő modellje, 1904 és 1909 között a budapesti Képzőművészeti Főiskolán (ma MKE) Deák-Ébner Lajos női festőiskolájának hallgatója, 1913/14-ban pedig Réti tanítványa volt.** Nagybányán 1909-ben járt először, de 1911-től négy évig rendszeresen látogatta Réti korrekcióját. Tag csak 1922-től lett Nagybányán, de aztán ide költözött és itt halt meg 1987-ben, 100 éves korában.⁴ Aradi Nóra egy egész bekezdést írt a Csikós-nővéreket ábrázoló „befezetlen” *Kettős portré*-ről, amelyet Réti idealizálás nélkül festett meg, „*finom ecsetjűtékekkel érzékeltette a ruhák, blúzok anyagszerűségét...*” ami „*a Thorma műterméből kölcsönkért kék kendő*” esetén már „*sokkal kevésbé megoldott...*” „*Itt láthatóan törekedett olyan ábrázolási módszer kialakítására, amelyből kikopófélben van a napfényes világítás, a valőrök, a tónusok mögül előtérbe tolakodik a rajz szerepe.*”

A kompozíció az alacsony parapetű ablakban ülő és a mögötte álló fiatal nő mögött egy sö-

2. Ferenczy Károly: Léederer Rudolf leánya, 1909 magántulajdon

tét szobabelső rejlik, amiből Réti semmit sem enged látni. Feltehetően egy falusi ház udvarán festhette, Nagybányán. A kép illeszkedik a római tanulmányútja utáni években készült sorba, ahol a háttérre az intim enteriőrök helyére monokróm sötét háttérre festett, abból egy-két apró részletet kiemelve, mint pl. a pasztell *Önarcképén (1906)*, vagy a *Sidló Ferenc portrén (1907)* egy-egy ablakkeretet. A nővérek portréján az ablak az előtérbe került, a háttér egyne-

3. Réti István: Bohéme karácsonya idegenben, 1893 Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

mű maradt. A *Cigánylányt* például két verzióban készítette el (1912 és 1913), az első részletezőbb, dekoratívabb háttérre festett, a második nagyvonalú, monokróm felületeket hagyott. A kétoldalas festmény nemcsak Réti összetett képi gondolkodásának különleges dokumentuma, de a magyar festészetnek a Nagybányán tetten érhető törekvéseknek is érdekes részleteit tárják fel.

MULADI BRIGITTA

¹ A magyar művészek akkor még nem a Palazzo Falconieri épületében kaptak szállást, hanem Fraknói Vilmos által építtetett Történelmi Intézet melletti művész-szállóban a Nomentano negyedben. <http://www.roma.balassintezet.hu/hu/chi-siamo-2/>
² Aradi Nóra: Réti István, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest, 1960. 154. oldalon említi a MNG 1951-ben bekerült vázlatkönyvet. „Az 1906-1907-i római vázlatkönyvek lapjai a következő kísérletekkel adnak számot: tanulmányok arcképcsoporthoz – anya és két gyermeke – amit a Prihradny-családról tervezett; Pietà kompozíció; a Krisztus az apostolok között újabb változata; Damkö József szobrászművész sapkás portréja stb.”
³ Lyka Károly: Réti Istvánról. Előszó a Réti István: Nagybányai művésztelep, Kulturtrade Kiadó, Budapest 1994.
⁴ Murádin Jenő: Csikós Antónia (Kriszán Jánosné), Debrecen, 1887. július 5. – Nagybánya, 1987. július 3.
 IN: Nagybánya. A festőtelep művészei, Második bővített kiadás, Missionart Galéria, Budapest-Miskolc, 2001. 21. oldal